

гося при расследовании совершенных несовершеннолетними краж имущества граждан. Акцентируется на необходимости определения следователем в ходе проведения следственного действия границ местности или помещения, подлежащих осмотру. Приведен приблизительный перечень как тех обстоятельств, которые могут указывать на причастность к краже несовершеннолетних, так и тех, которые подлежат выяснению.

Ключевые слова: *осмотр, место происшествия, несовершеннолетние, кража.*

Soroka I.V. Features of conducting examination of the scene on facts of theft of citizens' property committed by juveniles. The article is about examination of the scene, which is one of the most important investigative actions conducted during the investigation of theft of citizens' property committed by juveniles. Theft are the most common crimes committed by minors. Statistics indicate that not only the number of burglaries committed, but also involved in them minors. Thus, these data reveal the systemic nature of increasing the number of thefts committed by juveniles.

Indicated that the investigative actions under consideration paid attention to a significant amount of forensic scientists. At the same time carrying out investigative survey on citizens' property thefts committed by juveniles, from scientists, adequate attention was not paid.

Getting inspection investigator should determine the boundaries of the area or premises to be inspected. Do victims, witnesses sets made in the situation, since the establishment of the theft, changes.

This article provides an indicative list of circumstances that may indicate involvement in the theft of minors, as well as to be clarified, among which is the place and method of penetration, for example, in a certain room.

Specifies that components such as the setting, mode and the object of a criminal assault is a necessary factor in the formation of information about a minor involvement in the crime.

In order to avoid errors, we recommend a comprehensive approach to exploring the place where the category of persons considered theft. Indicated that to improve the inspection should be minimized checkout attract specialists corresponding profile victims detained minors.

Keywords: *inspection, scene, minors, theft.*

Надійшла до редакції 20.12.2013

Старенький О.С.
здобувач
(Київський національний
університет ім. Тараса Шевченка)

УДК 343.132

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ЗАКОНОДАВЧОЇ РЕГЛАМЕНТАЦІЇ ПРОВАДЖЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ

Висвітлено основні проблеми, пов'язані із законодавчою регламентацією провадження негласних слідчих (розшукових) дій. На підставі чинного Кримінального процесуального кодексу та Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» розглянуто співвідношення негласних слідчих (розшукових) дій та оперативно-розшукової діяльності.

Ключові слова: *негласні слідчі (розшукові) дії, оперативно-розшукова діяльність, прокурор, оперативні підрозділи, слідчий.*

Постановка проблеми. Сьогодні важливим етапом розвитку вітчизняного кримінального процесуального законодавства стало прийняття нового Кримінального процесуального кодексу України, яким запроваджено ряд нових кримінально-процесуальних інститутів [7]. Одне з таких нововведень – інститут негласних слідчих (розшукових) дій (глава 21 КПК), метою якого є підвищення ефективності розслідування та розкриття кримінальних правопорушень.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Зважаючи на те, що інститут негласних слідчих (розшукових) дій є новелою для кримінального процесуального законодавства України, він вже став предметом дискусії вітчизняних процесуалістів. Так, зокрема, цій проблематиці присвячені наукові праці Ю.П. Аленіна, В.О. Глушкова, Є.Д. Лук'янчикова, Д.Н. Никифорчука, М.А. Погорецького, Д.Б. Сергєєвої, В.І. Сліпченка, Є.Д. Скулиша, О.Ю. Татарова, Л.Д. Удалової, М.С. Цуцкіридзе, М.Є. Шумила та ін. Разом з тим окремі питання провадження негласних слідчих (розшукових) дій продовжують залишатися й досі актуальними.

Метою статті є висвітлення проблем, пов'язаних із законодавчою регламентацією провадження негласних слідчих (розшукових) дій.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до ч. 1 ст. 246 КПК України негласні слідчі (розшукові) дії є різновидом слідчих (розшукових) дій, відомості про факт та методи проведення яких не підлягають розголошенню, за винятком випадків, передбачених КПК. Як бачимо, законодавець не висвітлив повною мірою суть даного поняття та його значення для кримінального провадження. На нашу думку, більш коректним є визначення Д.Б. Сергєєвої, яка під негласними слідчими (розшуковими) діями розуміє заходи, що складаються із сукупності пошуково-пізнавальних та посвідчувальних прийомів, відомості про факт та методи проведення яких не підлягають розголошенню, проводяться уповноваженим кримінальним процесуальним законом суб'єктом з метою виявлення й закріплення фактичних даних і відомостей про їх джерела для отримання доказів у кримінальному провадженні та їх перевірки [6, с. 228].

Перш ніж розглядати питання законодавчої регламентації провадження негласних слідчих (розшукових) дій, слід наголосити на їх співвідношенні з оперативно-розшуковою діяльністю. Так, відповідно до Закону про ОРД, під оперативно-розшуковою діяльністю слід розуміти систему гласних і негласних пошукових, розвідувальних та контррозвідувальних заходів, що здійснюються із застосуванням оперативних та оперативно-технічних засобів [5]. У свою чергу, чинним КПК України визначено, що негласні слідчі (розшукові) дії є різновидом слідчих (розшукових) дій, відомості про факт та методи проведення яких не підлягають розголошенню, за винятком випадків, передбачених законом. Варто погодитися з думкою тих науковців, які зазначають, що за своїм змістом негласні слідчі (розшукові) дії нічим не відрізняються від оперативно-розшукових заходів (далі – ОРЗ), передбачених Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність» [4, с. 271; 9, с. 60].

Разом з тим на законодавчому рівні існують певні відмінності між негласними слідчими (розшуковими) діями та оперативно-розшуковими захо-

дами. Так, відповідно до ст. 5 Закону про ОРД суб'єктами проведення оперативно-розшукових заходів є працівники оперативних підрозділів. Суб'єктами проведення негласних слідчих (розшукових) дій визначаються слідчий, оперативні підрозділи, а також інші особи, в тому числі ті, які залучаються на конфіденційній основі (ст. 246 КПК). Відповідно до ст. 41 КПК, оперативні підрозділи здійснюють негласні слідчі (розшукові) дії у кримінальному провадженні за письмовим дорученням слідчого, прокурора, а працівники оперативного підрозділу користуються повноваженнями слідчого.

Крім цього, на відміну від ОРЗ, перелік яких у Законі «Про оперативно-розшукову діяльність» не визначено, у чинному КПК України закріплено вичерпний перелік негласних слідчих (розшукових) дій: аудіо- та відеоконтроль особи (ст. 260), накладення арешту на кореспонденцію (ст. 261), огляд і виїмка кореспонденції (ст. 262), зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж (ст. 263), зняття інформації з електронних інформаційних систем (ст. 264), обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння (ст. 267), установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу (ст. 268), спостереження за особою, річчю або місцем (ст. 269), аудіо- та відеоконтроль місця (ст. 270), контроль за вчиненням злочину (ст. 271) та виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації (ст. 262).

Також чинним КПК України передбачено, що негласні слідчі (розшукові) дії проводяться в тому випадку, якщо відомості про злочин та особу, яка його вчинила, неможливо здобути в інший спосіб. У свою чергу, перелік підстав для проведення оперативно-розшукових заходів, передбачених Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність», є набагато ширшим (наприклад, перевірка вже відомої інформації про злочин, потреба в отриманні нової інформації тощо).

Сьогодні особливості провадження негласних слідчих (розшукових) дій регламентуються главою 12 КПК України, в якій визначено підстави проведення негласних слідчих (розшукових) дій (ст. 246), порядок, строки розгляду клопотань про дозвіл на проведення негласної слідчої (розшукової) дії, зміст таких клопотань та строк дії ухвали слідчого судді про дозвіл на її проведення (ст. 248, 249), вимоги до постанови слідчого та прокурора про проведення негласних слідчих (розшукових) дій (ст. 251), передбачено можливість проведення негласної слідчої (розшукової) дії до постановлення ухвали слідчого судді (ст. 250), визначено правила фіксації ходу та її результатів (ст. 252), заходи щодо захисту інформації, отриманої в результаті проведення негласних слідчих (розшукових) дій (ст. 254), та інформації, що не використовується у кримінальному провадженні (ст. 255), загальні засади використання результатів негласних слідчих (розшукових) дій у доказуванні (ст. 256) та в інших цілях або передання інформації (ст. 256).

Докладніше проведення негласних слідчих (розшукових) дій визначено на підзаконному рівні Інструкцією про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні, затвердженою спільним наказом Генеральної прокуратури, МВС, Служби безпеки, Міністерства фінансів, Адміністрації

ДПС та Міністерства юстиції України від 16.11.2012 № 114/1042/516/1199/936/1687/5 (далі – Інструкція) [1].

Аналізуючи положення чинного КПК та Інструкції, слід звернути увагу на суб'єктний склад осіб, на яких покладаються обов'язки щодо здійснення негласних слідчих (розшукових) дій. Так, відповідно до ч. 6 ст. 246 КПК, такими особами є: слідчий, який здійснює досудове розслідування злочину, або за його дорученням – уповноважені оперативні підрозділи органів внутрішніх справ, органів безпеки, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства, органів Державної пенітенціарної служби, органів Державної прикордонної служби, органів Державної митної служби. Проте самою Інструкцією передбачено, що уповноважений оперативний підрозділ для виконання доручення слідчого, прокурора з урахуванням необхідності забезпечення умов для проведення негласних слідчих (розшукових) дій залучає на підставі свого завдання відповідні оперативні та оперативно-технічні підрозділи.

Як бачимо, відбулося збереження того механізму, який діяв раніше, до прийняття нового КПК і внесення відповідних змін до Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», коли відповідно давалися доручення чи вказівка слідчого уповноваженим оперативним підрозділам на проведення оперативно-розшукових заходів. Відмінність полягає лише в тому, що за новим КПК працівник оперативного підрозділу при виконанні доручення слідчого на виконання негласних слідчих (розшукових) дій користується повноваженнями слідчого (ч. 2 ст. 41 КПК України), а також у тому, що така особа при виконанні доручення слідчого на виконання певної негласної слідчої (розшукової) дії не має права здійснювати інші процесуальні дії за власною ініціативою або звертатися з клопотанням до слідчого судді чи прокурора (ч. 2 ст. 41 КПК України; п. 3.10 Інструкції).

Як слушно зазначає з цього приводу М.А. Погорецький, існування такого механізму: спочатку доручення щодо проведення негласної слідчої дії надсилаються слідчим (прокурором) уповноваженому оперативному підрозділу, а той, у свою чергу, залучає до проведення самої слідчої дії відповідний оперативний або оперативно-технічний підрозділ – є не зовсім раціональним. Більш доцільним було б зазначені доручення слідчого надіслати безпосередньо тому оперативному чи оперативно-технічному підрозділу, який уповноважений на її проведення [4, с. 274], що сприяло би більш високій оперативності, економії часу й ефективності всієї процедури організації та проведення негласної слідчої (розшукової) дії.

Проводити негласні слідчі (розшукові) дії має право слідчий, який здійснює досудове розслідування злочину, або за його дорученням у порядку, передбаченому п. 2 ч. 2 ст. 40, ст. 41, ч. 6 ст. 246 КПК, – уповноважені оперативні підрозділи органів внутрішніх справ, органів безпеки, органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства, органів Державної пенітенціарної служби, Державної прикордонної служби, Державної митної служби. За рішенням слідчого чи прокурора до проведення негласних слідчих (розшукових) дій також можуть залучатися й інші особи. При цьому вказівку на таких осіб глава 21

КПК України не містить. З цього приводу М.Є. Шумило зазначає, що до таких осіб можна віднести оперативних працівників, перекладача, спеціаліста, понятих [2, с. 557].

На окрему увагу заслуговує питання особливостей фіксації ходу і результатів проведення негласних слідчих (розшукових) дій. Так, відповідно до ст. 252 КПК, за результатами проведення негласної слідчої (розшукової) дії складається протокол. При цьому особу, яка уповноважена складати даний процесуальний документ, КПК не визначає. Водночас, відповідно до п. 4.1 Інструкції, протокол про хід і результати проведеної негласної слідчої (розшукової) дії (або її етапів) складається слідчим, якщо вона проводиться за його безпосередньої участі, в інших випадках – уповноваженим працівником оперативного підрозділу. Однак може виникнути ситуація, коли слідчий брав участь у проведенні негласної слідчої (розшукової) дії на певному етапі, наприклад на початковому, а після цього негласну слідчу дію продовжували проводити посадові особи оперативного підрозділу, у зв'язку з чим виникає питання про те, хто в кінцевому результаті повинен складати протокол проведення такої дії.

На наш погляд, позитивним моментом у контексті розгляду питання щодо фіксації результатів проведення негласної слідчої (розшукової) дії є те, що протоколи про проведення негласних слідчих (розшукових) дій з додатками не пізніше ніж через 24 години з моменту припинення негласної слідчої (розшукової) дії передаються прокурору (ч. 3 ст. 252). Встановлення прив'язки до 24 годин (тобто однієї доби) є досить важливим, адже, на нашу думку, саме такий строк сприяє оперативності подальших процесуальних дій з боку прокурора.

Дещо спірним, на наш погляд, є положення ст. 253 КПК України, яка встановлює обов'язок повідомлення осіб, конституційні права яких були тимчасово обмежені у зв'язку з проведенням негласних слідчих (розшукових) дій. Даною нормою передбачено, що відповідне повідомлення про факт і результати негласної слідчої (розшукової) дії повинні бути здійснені протягом дванадцяти місяців після її припинення, але не пізніше звернення до суду з обвинувальним актом. На нашу думку, визначення таких широких часових меж надасть змогу особам, які здійснюють таке повідомлення (прокурор, слідчий за дорученням прокурора), максимально відтягувати його, що є негативним для особи, яка зазнала тимчасових обмежень у зв'язку з проведенням негласної слідчої (розшукової) дії. І як бути в тій ситуації, коли особу, яка зазнала тимчасових обмежень, не встановлено? Тут виникає відразу питання: кого повідомляти і, головне, чи необхідно цю особу встановлювати? Особливо важливо, якщо в її діях зафіксовано дані, що вказують на наявність ознак кримінального правопорушення. З цього приводу слушно зазначає М.В. Стащак, що ст. 253 КПК потребує або суттєвого доопрацювання, або відміни, оскільки вона може значно зашкодити правоохоронним органам ефективно виконувати їхні функції та допомогти злочинцям більш якісно протидіяти останнім [8, с. 88].

Внаслідок проведення негласних слідчих (розшукових) дій може бути отримана різного роду інформація, що не стосується мети їх проведення.

Ці відомості також підлягають захисту з метою забезпечення їх нерозповсюдження. Так, у ст. 255 КПК України закріплено перелік заходів щодо захисту інформації, що не використовується у кримінальному провадженні. Даною нормою передбачено, що речі, документи, відомості, які були виявлені під час проведення негласної слідчої (розшукової) дії і які не використовуються у подальшому досудовому розслідуванні, підлягають процедурі знищення, здійснюваній під контролем прокурора. Крім цього, п. 6.4 Інструкції передбачено, що рішення прокурора про знищення оформлюється у вигляді постанови, в якій вказуються такі дані: відомості щодо кримінального провадження, його реєстраційний номер, короткий виклад обставин злочину, правова кваліфікація злочину, відомості про проведення негласної слідчої (розшукової) дії (щодо ухвали слідчого судді чи постанови слідчого, прокурора, одержані матеріали), які матеріали використано як докази, що підлягають знищенню, підстави, а також працівник режимно-секретного органу, якому доручається знищення. На думку Є.Д. Скулиша, дана норма містить прогалину, адже законодавчої вказівки на особу, яка уповноважена буде саме знищити відповідні об'єкти, ані КПК, ані Інструкція не містить. Скоріш за все, такими особами будуть виступати слідчий або представник оперативного підрозділу, тобто та особа, яка попередньо проводила саму негласну слідчу (розшукову) дію [7, с. 20]. Однак, на наш погляд, дане положення є дещо дискусійним, оскільки виникає питання, чому власне прокурор не зможе здійснювати процедуру знищення, адже відповідна процедура здійснюється під його контролем.

Висновок. Підсумовуючи, зазначимо, що новий інститут негласних слідчих (розшукових) дій має низку законодавчих недоліків, які потребують як подальшого доопрацювання з урахуванням практики його застосування, так і удосконалення організаційно-тактичних засад його реалізації у правозастосовному процесі з метою підвищення ефективності розслідування та розкриття кримінальних правопорушень.

Бібліографічні посилання

1. Інструкція про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні : Наказ Генеральної прокуратури України, МВС України, СБ України, Адміністрації державної прикордонної служби України, Мін-ва фінансів та Мінюсту України від 16.11.2012 № 114/1042/516/9 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/page?text>.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар / за заг. ред. В. Г. Гончаренка, В. Т. Нора, М. Є. Шумила. – К., 2012. – 1224 с.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон від 13.04.2012 № 4651-VI // ВВР України. – 2013. – № 9-10.
4. *Погорецький М. А.* Негласні слідчі (розшукові) дії: проблеми впровадження та використання результатів у доказуванні / М. А. Погорецький // Юридичний часопис Нац. академії внутр. справ України. – 2013. – № 1. – С. 270-276.
5. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18.02.1992 № 2135-XII // ВВР України. – 1992. – № 22. – С. 303.
6. *Сергеева Д. Б.* Поняття та види негласних слідчих (розшукових) дій за новим КПК України / Д. Б. Сергеева // Актуальні питання досудового розслідування слідчими ОВС: проблеми теорії і практики : тези доповідей Всеукр. науково-практ. конф. (Дніпропетровськ, 18-19 квітня 2013 р.). – К. : Хай-тек Прес, 2013. – С. 227-231.

7. Скулиш Є. Д. Негласні слідчі (розшукові) дії за кримінальним процесуальним законодавством України / Є. Д. Скулиш // Вісник Нац. академії прокуратури України. – 2012. – № 2. – С. 15-23.

8. Стащак М. В. Проблемні аспекти застосування негласних слідчих (розшукових) дій оперативними підрозділами ОВС України / М. В. Стащак, Л. А. Мазур // Митна справа. – 2012. – № 6 (84). – Ч. 2. – Кн. 1. – С. 85-89.

9. Шилін М. О. Оперативно-розшукова діяльність та негласні слідчі (розшукові) дії: проблеми правового регулювання у світлі нового Кримінального процесуального кодексу України / М. О. Шилін // Вісник Нац. академії прокуратури України. – 2013. – № 1. – С. 59-64.

Старенький А.С. Проблемные аспекты законодательной регламентации производства негласных следственных (розыскных) действий. Освещены основные проблемы, связанные с законодательной регламентацией производства негласных следственных (розыскных) действий. На основании действующего Уголовного процессуального кодекса и Закона Украины «Об оперативно-розыскной деятельности» рассмотрено соотношение негласных следственных (розыскных) действий и оперативно-розыскной деятельности.

Ключевые слова: негласные следственные (розыскные) действия, оперативно-розыскная деятельность, прокурор, оперативные подразделения, следователь.

Staren'kyu O.S. Problematic aspects of legislative regulation of production undercover investigation (investigation) of action. The article is devoted to the basic problems related to the legal regulation of covert investigative proceedings (investigation) action. On the basis of the Criminal Procedure Code and the Law of Ukraine "On Operational Activities" Consider the undercover investigator (detective) activities and operational activities.

Thus, according to the law of Ukraine "On Operational Activities" under the Operational Activities shall mean a system of overt and covert search, intelligence and counterintelligence activities carried out with the use of operational and operational- technical means. In turn, the current Code of Ukraine stipulates that undercover investigators (ODA) is a kind of investigative action (investigation) of action, information and methods of fact which can not be disclosed except as required by law.

According to Part 1, Art. 246 Code of Ukraine, undercover investigators (ODA) actions are a form of investigative (detective) actions, information about methods of fact and are not subject to disclosure, except as provided by Code of Ukraine. As you can see, the legislators did not fully highlighted the essence of the concept and its relevance to criminal proceedings. Special attention is given issue features go and fix the results of covert investigative (detective) action. Somewhat controversial, in our opinion, is the provision of Art. 253 Code of Ukraine, which establishes a duty to inform individuals whose constitutional rights have been temporarily restricted in connection with the undercover investigator (detective) actions.

Keywords: covert investigative (detective) actions, operational-search activity, the prosecutor, investigative units, the investigator.

Надійшла до редакції 24.12.2013